

A természetvédelmünk története

Az Egyesület Erdészettörténeti, Erdők a Közjóért, valamint a Közönségkapcsolatok Szakosztálya november 26-án tartott közös rendezvényükön – többek között – azt kérték, hogy a szerző a fenti címen megjelent új könyvét mutassa be. Ennek megtörténte után a résztvevők azt javasolták, hogy a felvetődött kérdések közül a legérdekesebbeket lapunk hasábjain hozza nyilvánosságra. Az alábbiakban ennek teszünk eleget.

Elsősorban azokra a kérdésekre kellett válaszolni, amelyek a könyvből kimaradtak, vagy amelyekre a szerző nem adott kielégítő választ.

1. Miért van szükség természetvédelemre, és mennyit érnek védett természeti értékeink?

A kérdés első felére a könyv 41. oldalán válaszoltam, ahol leszögeztem, hogy mivel a könyvet elsősorban szakemberek számára írtam, akik a természetvédelem alapfogalmaival tisztában vannak, így azok magyarázatára nem tértem ki. Ez egyébként is a tankönyvek feladata. A kérdés második részével kapcsolatban leszögeztem, hogy álláspontom szerint a védett és védelemre érdemes természeti értékek a hagyományos módon (négyzetméterrel, köbméterrel, tonnával, űrmértékekkel, forinttal vagy aranykoronával) nem mérhetők. Eszmei értékük nem azt jelenti, hogy ezen az áron (pl. egy tűzok egy-millió forintért) forgalomba hozhatók, hanem hogy elpusztításuk vagy eltulajdonításuk esetén ez az összeg képezi a büntető eljárás alapját. A védett természeti értékek egyébként csak a nemzeti szimbólumokkal (pl. a nemzeti lobogóval, a címerrel, a Szózzal, a Szent Koronával, vagy a turulmadárral) hasonlíthatók össze. Igaz ugyan, hogy pl. a cseppkövekből nagyon olcsón a legfinomabb mészhézag is előállítható, de ez ugyanúgy nem valószínűsíthető meg, mint ahogy a Koronát sem lehet a belőle előállítható ékszerek értékével mérni.

2. Miért nem vettünk részt az 1972-ben Stockholmban megrendezett első környezetvédelmi világkonferencián?

Erre azért nem tértem ki, mert az elsősorban környezetvédelmi és nem természetvédelmi témájú volt. Azt azonban elmondom, hogy távolmaradásunk oka az egykori NDK meghívásának mellőzése miatti tiltakozásunk volt. Azonkívül megjegyzem, hogy az ott

megalakult környezetvédelmi világszervezet (UNEP) munkájában kezdetől fogva aktívan részt vettünk, a közösség teljes jogú tagként fogadott minket, jómagam például a Nairobiban tartott első négy közgyűlésen részt vettem és (elsősorban spanyol nyelvismeretemenek köszönhetően) 1975-ben a közgyűlés levezető elnökévé, a következő évben pedig ügyvezető alelnökké választottak.

3. Miért kellett 1979-ben a két rokon szakterületet szervezetiileg véglegesen szétválasztani?

Erre a kérdésre a könyv 115-ik pontjában kegyeleti okoknál fogva nem adtam kimerítő választ. Nem akartam ugyanis a több mint 20 éve halott *Saly Emil* – aki közel három évtizeden keresztül az államerdészet egyik nagytekintélyű és befolyásos, az erdőrendezés területén megkérdőjelezhetetlen tekintélyt élvező és általam is nagyra becsült kollégánkat – minősíteni. Mint egykori tisztelője, helyettese, majd utódja, nem mindig érthető magatartásáról itt is csak a legszükségesebbeket hozom nyilvánosságra.

A hatvanas és hetvenes évtizedek fordulója táján *Dimény Imre* minisztersége és *Madas András* miniszterhelyettesi működése alatt a Természetvédelmi Hivatal, illetve maga a természetvédelem minden támogatást megkapott. A hetvenes évek derekán bekövetkezett személyi változások után *Saly Emil* azonnal kezdeményezte – majd végre is

hajtatta – az erdőrendezőiségek természetvédelmi tevékenységének beszüntetését. Számomra még ma is megmagyarázhatatlan a természetvédelem iránti engesztelhetetlen ellenszenv. A természetvédőket a szakmájuk periferiáján lézengő, jelentéktelen, akadémuskodó, csupán kedvtelésüknek élő, képzetlen dilettánsok gyűlekezetének tekintette. A „Dimény csapat” távozása után a minisztériumban és a területen dolgozó szakemberek jó részét hasonló magatartásra bízta.

Ugyancsak érthetetlen, megmagyarázhatatlan, egyben jogszabályellenes is volt az erdőterületek védetté nyilvánításával kapcsolatos ellenséges magatartása. A könyv 151-152-ik oldalán leírtakat kiegészítve el kell mondani, hogy kezdetől fogva nem járult hozzá a védetté nyilvánított erdőterületeknek az erdőgazdasági üzemtervekbe való bejegyzéséhez. Ezt csak a szigorúan (fokozottan) védett erdőterületeknél engedte meg. Mivel az erdészek az ő irányelveit nyugdíjazása, illetve halála után még másfél évtizeden keresztül követték, előállt az a tarthatatlan helyzet, hogy az Állami Erdészeti Szolgálat által 2001-ben kiadott hivatalos erdőállomány-leltárban az akkor védelem alatt álló 325 ezer hektár védett erdőterületből „természetvédelmi erdőként” csupán a fokozottan védett 49 ezer hektár (15%) szerepel, a többit a fakitermelést szolgáló erdőterületek közé sorolták. Ezt a tarthatatlan állapotot nagy türelemmel és önmegtartóztatással a nyilvánosság felé azért nem tártuk fel, mert fenn akartuk tartani annak látszatát, hogy a két testvérágzat egymással jó viszonyban van.

4. Miért nem sikerült többszöri próbálkozás után sem az államerdészeti igazgatásnak a környezetvédelmi minisztériumba történő integrálása?

Felső utasításra a hetvenes évek derekán három esetben dolgoztam ki részletes javaslatot a fenti téma megoldására. Egyikből sem lett semmi, hivatalosan sosem tudtam meg, hogy ennek mi az oka, de a szakmában keringő hírek és saját információim szerint a gondolattól a mindenkori mezőgazdasági miniszter és az erdőszakma vezetői mereven elzárkóztak. Egy esetben a döntést – személyi okok miatt – én befolyásoltam. Úgy tudom, hogy hasonló előterjesztések *Maróthy László*, majd

Baja Ferenc minisztersége alatt is készültek, amelyeket én nem láttam. Az viszont tény, hogy ezek a kezdeményezések zátonyra futottak, jóllehet az elképzelés minden esetben az volt, hogy a vízűgyhöz, a környezetvédelemhez, a természetvédelemhez és a többi szakterülethez hasonlóan az Erdészeti Hivatal is kapott volna egy miniszterhelyettesi vagy szakállamtitkári rangú szakvezetőt. Az erdészek egy csoportjának a földművelésügyhöz való ragaszkodása érthetetlen és megmagyarázhatatlan. A földművelésügy az erdészettel szemben a trianoni határok kialakulása óta barátságatlanul viselkedik. Néhány példa:

– *Kaán Károly* óta az államerdészetnek 53 miniszterhelyettesi rangú vezetője közül egy sem volt erdész. Fel kell tételni, hogy az erdészetet felügyelő agrárszakemberek, állattenyésztők, szőlészek, borászok, jogászok, közgazdászok, konzervipari, tejipari, húsipari szakemberek, hordóipari munkások, kárpitosok, asztalosok és egyéb szakmák képviselőinek zöme tisztességesen akarta az államerdészetet vezetni, de azt nem lehet elhinni, hogy a több mint 12 ezer erdészeti szakember közül erre a munkára egy sem lett volna alkalmas.

– Az erdészeti igazgatási szervezet napjainkra elérte az 1946–1950 közötti szintet. Lehet ugyan, hogy az egykori Országos Erdészeti Főigazgatóság 200 fölötti létszáma sok volt, de a jelenlegi 12 mindenképpen kevés.

– A számtalan mellőzés, leminősítés és megaláztatás csúcspontjának tekinthető, hogy az utolsó (2009 nyarán megtartott) Erdészeti Világkongresszuson Magyarország már nem is képviseltette magát.

Nem a földművelésügy vezetőinek mentségére – akik között sok tisztességes, az erdészetet támogató is volt –, de meg kell állapítani, hogy a kialakult helyzetnek az erdészek legalább annyira okai, mint mások.

5. Visszavehetné-e a természetvédelmet az erdészet?

(Vicesen erre legegyszerűbben az a válasz lenne adható, hogy csak fordítva képzelhető el). Komolyra fordítva azonban a választ, megkérdezném attól a kollégától, aki a szakosztályülésen a természetvédőket lakonikus rövidséggel madarászoknak minősítette, hogy: mit kezdenének pl. az erdőgazdaságok (az erdészetek vagy erdészkerületek) a 3600 körüli barlang kezelésével (amelyeknek csak a leltárba vétele 40 évig tartott), a 350 körüli szikes tóval, a 850 lápos terü-

lettel, az 1800 körüli kunhalommal, a 300-nál több víznyelővel, a közel 400 földvárval, a 9000-nél több lóval, szarvasmarhával, juhval, bivallyal és sertéssel, a Mohácsi Történelmi Emlékhellyel, az Ópusztaszeri Történelmi Emlékparkkal, de főképpen a több mint 600 ezer hektár erdőn kívüli földterülettel?

Komolytalankodni persze lehet a madarászokkal (ami a természetvédők olyan lekezelése, mintha az erdészeket tarokkozónak vagy szakestély-tartóknak minősítenénk), de a legutóbbi felmérés szerint a természetvédelemben az alábbi képzettségű szakemberek dolgoznak: 84 agrármérnök, 68 tanár, 57 erdőmérnök, 48 erdésztechnikus, 23 vadgazda-mérnök, 18 mezőgazdasági technikus, 16 jogász, 15 építő- és építésmérnök, 18 biológus, 14 kertész- és kerttervező mérnök, 6 geográfus, 12 vadász, 31 szürkemarha-gulyás, 15 juhász, 43 csikós és lovász, 14 állatgondozó, 46 vendéglátó-ipari szakember, 24 idegenvezető, 157 ügyviteli, számviteli és pénzügyi szakember, 97 kisegítő és 212 fizikai munkás.

6. Külön kérdés nélkül is elmondom, hogy: a bizánci keresztény kultúrkörben és a mohamedán világban az ORTODOX igazhitűt, nyugat felé haladva azonban egyre inkább a régihez csökönyösen ragaszkodó, maradi, elavult nézeteket jelent. Ha pl. napjainkban egy közgazdász Lenin elvtárs tételeire hivatkozna, őt ortodox kommunistának tekintenék. Többé-kevésbé ez vonatkozik a KONZERVATÍV jelzőre is, de ennek több a pozitív, hagyománytisztelő, a régít megőrizni akaró értelmezése.

Ha az erdészeket és a természetvédőket, illetve az általuk vallott elveket napjainkban összehasonlítjuk, az erdészekre inkább a konzervatív, a természetvédőkre pedig az újszerű jelző illik. E körben mind a kettőt tiszteltetreméltónak kellene tekintenünk, mert az erdészek hagyományörzőbb és a természetvédők újítani akaróbb világnézete nincs egymással kibékíthetetlen ellentmondásban. Azonban mindenképpen szélsőséges megnyilatkozásnak kell tekinteni azt az elfogadhatatlant, de gyakran hangoztatott vélekedést, mely szerint az erdészek kizárólag favágók, a természetvédők pedig kedvtelésüket űző madarászok. De semmiképpen nem üdvözlendő az a jelenleg sem, hogy a közvélemény az erdészekkel szemben egyre inkább a természetvédőket támogatja. Erről azonban nem az utóbbiak tehetnek.

A két tábor viszonyának van még

egy sajátos vetülete. Az erdész – különösen a kincstári alkalmazott – kerületét, erdészetét vagy gazdaságát, ezek minden négyzetméterét sajátjának tekintti. Azt, hogy az erdész a rábízott területeket hosszú idők óta a magáénak tekintette, és azon minden „idegent”, pl. gombászót, kirándulót, vadászt, sportolót „betolakodó”, nemkívánatos, ideiglenesen ott tartózkodó, gyanús alaknak minősített, aki ráadásul az erdőn hangoskodik, szemetel, agancsot gyűjt vagy fát lop, alapvetően kedvező, pozitív jelenségnek kellett tekinteni. Közben azonban megváltozott a világ. A természetvédők személyében újabb „betolakodók” jelentek meg, akik azonban nem jötméntként, hanem házigazdaként kezdtek viselkedni. A természetvédelem az elmúlt évtizedekben óriási kiterjedésű területeket vett birtokba. Vegyük pl. a Hortobágyot, ahol a nemzeti park igazgatóságának százezer hektár saját területe van, amelyből közel tízezer hektár az erdő. Ezek a területek az utóbbi évtizedekben a természetvédők váltak házigazdává és egyre több helyen az erdészek lettek a vendégek. A két rokonágazat közötti szemléletbeli különbségnek van még számos objektív és néhány szubjektív oka, melyek közül a leglényegesebbek:

Az államerdészeti szervezet gerincét alkotó (a katonai igazgatás alatt álló erdőterületeket egy erdőgazdaságnak tekintve) húsz erdőgazdaság jogelődjeit az államosított erdőterületeken 65 évvel ezelőtt létrehozott 80 erdőgazdaság képezi. A zömében nagy erdőbirtokosoktól, egyházaktól és városoktól elvett, kezen egy millió hektár erdővagyonnal együtt az állam átvette a kezeléshez szükséges szakszemélyzet túlnyomó többségét is. Ha minimális színvonalon is, de az erdőgazdálkodáshoz szükséges infrastruktúra – irodák, lakások, istállók, fafeldolgozó üzemek, közlekedési és hírközlési berendezések formájában – is rendelkezésre állt. Az erdőterületeket átvéve, majd kezelő erdészgeneráció már nem él. A háború után kiképzett és munkába állt korosztályok képviselői – ha még élnek – nyugdíjban vannak. Az egykori állami erdőgazdaságok jogutódjainál a harmadik-negyedik korosztály tevékenykedik. Ennek köszönhetően az erdészek világában sok hasznos tapasztalat halmozódott fel, de talán néhány kedvezőtlen szokás is meghonosodott. Azt is tényként kell tudomásul vennünk, hogy az államerdészetet ma irányító és abban dolgozó szakemberek „alapító

elődjeiket” személyesen nem ismerték. Meg kell végül jegyezni, hogy az állami erdőgazdaságok egy időben alakultak meg, munkaterületük majdnem kizárólag az erdő, az ott dolgozók szakképzettsége pedig közel azonos. Mindezekkel szemben a természetvédelem alapjait képező nemzeti park igazgatóságok közül az első (a Hortobágyon) harminc évvel később jött létre. Az utolsó az Őrségben, harminc évig tartó folyamatos építkezés eredményeképpen 2002-ben alakult meg, így átlagos koruk mindössze 15 év. A természetvédők munkaterülete valamennyi földművelési ágra, a barlangok esetében még a földfelszín alatti világra is kiterjed. A természetvédelem szervezete – néhány romhalmaz kivételével – semmit sem örökölt. Mindent maguknak kellett létrehozniuk. Több mint háromszáz vadonutj székházat, irodát, lakást, kutatóházat, iskolát, istállót, hodályt, bemutatóházat, idegenforgalomra berendezett barlangot, múzeumot, magas-megfigyelőt helyeztek üzembe. Az első nemzeti park megalkakulása előtt majdani területükön egyetlen szakember sem dolgozott. A 18-20 szakmából létrehozott közel ezer főt számláló alkalmazotti gárda zöme természetvédelmi ismereteit önképzés útján szerezte meg. A természetvédelem alapjait megteremtő szakembergárda több mint 90%-a még él, háromnegyede dolgozik. Ennek köszönhetően az elődök és az utódok zöme személyesen is ismeri egymást. Az alkalmazottak nagy része beosztásában az első, vagyis nem volt elődje. Összehasonlításképpen érdemes megemlíteni, hogy míg pl. az erdőgazdaságok elsőszámú vezetőinek beosztásukban öt-nyolc elődjük volt, a tíz nemzeti park első igazgatói közül nyolc él, öten még dolgoznak, és ketten eredeti beosztásukban tevékenykednek.

Ebben az ellentmondásos értelmezési és érzelmi összevisszaságban egyre nehezebb eldönteni, hogy ki az „igazhittű”, a „konzervatív”, vagy a „betolakodó”. A fogalmak letisztulásáig ezért csak a türelem és az egymás előítéletektől mentes megismerése vezethet eredményre, amikor a gúnyolódásnak, egymás kölcsönös leminősítésének nem szabad teret adni.

Rakonczay Zoltán

**Hirdessen az
Erdészeti Lapokban!**

Erdőgazdálkodás finanszírozása konferencia Ácson

Az Erdőgazdálkodó Munkaadók Szövetsége 2009. december 18-án tartotta konferenciáját Ácson az erdőgazdálkodás finanszírozásáról, melynek megrendezéséhez a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium pályázatán nyertek támogatást.

A tanácskozást *dr. Petrasovits Anna*, az egyesület elnöke nyitotta meg. Üdvözölte a megjelenteket, és külön köszöntötte *Keresztes Györgyöt*, a HM Budapesti Erdőgazdaság Zrt. vezérigazgató-helyettesét, *Milasovszky Zoltánt*, az MVH Közvetlen Támogatások Igazgatóságok Erdészeti Támogatások Osztályának osztályvezetőjét, *Telegdy Pált*, a Magyar Erdőgazda Szövetség elnökét, *Répászky Miklós* integrátort, a megjelent erdészeket, *Csöbönyei Imrét*, Ács város polgármesterét, *dr. Fülesné Balogh Anitát* aljegyzőt, *Varga József Károlyt* és *Robonczy József* képviselőket, *Szűcs Béla Albertet* és *N. Lakics Zsuzsát*, a helyi írott sajtó képviselőit. Csöbönyei Imre polgármester szintén köszöntötte a résztvevőket, örömet fejezte ki, hogy egy erdészeti konferenciának adhat helyet Ács.

Első előadónktól, *Keresztes Györgytől*, a HM Budapesti Erdőgazdaság Zrt. vezérigazgató-helyettesétől tájékoztatást kaptunk az erdőgazdálkodás finanszírozásáról. Beszédében kifejtette, hogy a finanszírozás folyamatosságától függ az erdők állapotának fenntartása, a közjóléti funkció betöltése és a munkahelyek megtartása. Az erdőgazdálkodás kétféle forrásból támogatható, az egyik az úgynevezett erdőfenntartási járulék, amit az erdők megújítása érdekében kitermelt famennyiség után kell fizetni, de ez 2008-tól megszűnt, a másik pedig a különböző jogcímű támogatások. Mivel az erdőgazdálkodás alacsony jövedelemteremtő képességű ágazat, a bankok kockázatosnak vélik az erdőfenntartáshoz és felújításhoz szükséges hitelfelvételek visszafizetését.

Puskás Mibály, a Tiszántúli Első Hitelszövetkezet ügyvezetőjének előadása a hitelszövetkezetekről és a speciális, az erdőgazdálkodás finanszírozásában érdekelt hitelszövetkezet felállításának lehetőségéről szólt. A hitelszövetkezet célja és feladata, hogy tagjainak hitelt nyújtson a tagok üzletreszeiből, befektetéseiből és idegen tőkéből. Az erdő-

gazdálkodás finanszírozására szakosodott hitelszövetkezet az erdőgazdálkodóknak és erdőtulajdonosoknak segítene. Másik hozadéka az erdő, mint vagyoni piaci értéken való számítása, mely banki hitelfedezetül is szolgálhatna.

Telegdy Pál a magánerdő-gazdálkodókat érintő támogatásokról számolt be, a támogatási rendszer hibáiról és a finanszírozási nehézségekről.

Milasovszky Zoltán az MVH által megnyitott támogatási jogcímekről beszélt, elmondta, hogy hány erdőgazdálkodó részére volt lehetőség pályázatra, és mennyien éltek vele. A jövő évre kiírt támogatásokról is szólt néhány szót, melynek a hallgatóság nagyon örült.

Hoffmann János, *Répászky Miklós*, *Nagy Sándor*, *Lemmich Ferenc* és *Imbof János* hozzászólása gazdagította a témák sorát.

Lemmich Ferenc agrártechnikus, az erdővédősávok meglétének fontosságára hívta fel a figyelmet.

Imbof János, az Ács Városért Társaság Környezetvédelmi Bizottságának elnöke nagyon örült, hogy részt vehetett a konferencián. *Keresztes György* ből intézte kérdését, hogy a környezetudatos gazdálkodás szempontjából mennyire tartják szem előtt az erdőgazdaságok a fák energia- és fűtőértékét.

Hoffmann János nehezményezte, hogy az egyes támogatásokra való pályázati határidők csak rövid ideig állnak rendelkezésre. Az MVH szakembere biztosította arról, hogy ez az erdészeti támogatásoknál nem fordulhat elő.

Több kérdés is felmerült a falopásokkal kapcsolatban, a jelenlévő szakemberek a megelőzésére többféle javaslatot vetettek fel megoldásként.

A jelenlévők, a felmerült témák fontosságára való tekintettel egy összefoglaló anyag kiadását tervezik.

Az EMSZ konferenciája betöltötte funkcióját, lehetőséget teremtett a civilek és hatósági emberek konzultációjára; szellemi kisugárzásával hozzájárult Ács közéleti pezsgéséhez, és felhívta a figyelmet a nem szakmabeliek számára is, hogy vigyáznunk kell eme fontos nemzeti kincsünkre!

Dr. Petrasovits Anna